

na str. 44 má být místo „... pro 4 stopy...“ správně „... pro 4 stoupy...“. Kromě toho v pozn. 222 na str. 144 si čtenář opraví místní jméno „Venafrus“ na správné „Venafrum“. V textu překladu též schází odkaz na pozn. č. 216, který má být zřejmě u kap. 133 na str. 102.

Ještě je třeba věnovat několik slov odborným názvům, hlavně botanickým, kterými Catonovo dílo oplývá. Jejich překlad působí často obtížně, zvláště jde-li o několik druhů jedné rostliny. V Catonově díle jsou např. olivy označovány většinou přívlastky utvořenými z vlastních jmen a Z. je také v překladu ponechává nezměněny. Stálo by však za úvahu, zda by neměla být vždy připojena poznámka, která by jednotlivé druhy blíže charakterizovala, protože někdy jde o rozlišení podle tvaru. Tak např. „orchidská“ oliva, o které je řeč v kap. 6 a též jinde, nemá svůj přívlastek utvořen od vlastního jména, ale od řeckého slova ὄρχις (varle), takže česky bychom ji nazvali „vejčítá“.

Celkově je možno o překladu Catonova díla říci tolik: záslužná myšlenka byla znehodnocena chybami překladu, takže překlad neuspokojí nejen filology, ale ani ekonomy a historiky, kterým je podle slov překladatele určen.

Zdeněk Zlatuška

Erik Wisstrand: De Martialis epigr. VIII 15 commentatiuncula. Acta Universitatis Götoburgensis LX, 1954: 9, Göteborg 1955, str. 40.

Erik Wisstrand věnuje svou studii podrobnému rozboru 15. epigramu VIII. knihy Martiala. Zdůvodňuje tuto práci, na první pohled snad malichernou, svým přesvědčením, že hlubší rozbor kratičké a zdánlivě bezvýznamné básně odhalí rozluštěním narázek její pravý smysl a použije čtenáře o mnohých událostech, o nichž se básně zmiňuje jen v nejasných náznacích.

Epigram, napsaný r. 93—94, oslavuje vítězný návrat císaře Domitiana z války s Markomany, Kvády a sarmatskými Jazygy. Úvodem autor uvádí názor, k němuž se kloní především na základě svědectví Suetonia, Martialova a Statiova o Domitianově zvyku odmítat po vzoru Augustově časté triumfy: totiž názor, že Domitianus po této sarmatské válce opravdu netriumfoval — Martialis zde mluví o triumfu jen jako pravý pochlebný dvorský básník.

Následují poznámky k jednotlivým veršům epigramu. Zde je možno reprodukovat jen ty z nich, které mají zásadní význam pro charakteristiku básníka či pro dějiny doby Domitianovy. Tak ve v. 2. Martialis říká, že se po slavném skončení války obětuje u všech oltářů Jovovi Návratu (ad Reducem Jovem). W. se domnívá, že by zde ve shodě s běžným zvykem měly být vlastně uvedeny oběti Fortuně Návratu, že však pochlebný básník pod jménem Jovovým rozumí a jmenuje Domitiana samého, jako by měl božskou moc navracení a nevděčil za svůj návrat Fortuně, nýbrž sobě samému. Autor ukazuje, že takové vzývání principa na místě boha není zde ojedinělé (srv. zvl. nápisy); vzývání Augustovo pro jeho vlastní blaho že pak vzniklo bezpochyby z kultu Augustova Genia. Celý tento verš a následující v. 3. „... omnis et ad Reducem dum litat ara Jovem — dat populus, dat gratus eques, dat tura senatus...“ pokládá W. za lichotivou hyperbolu, přidržuje se mínění, že ve skutečnosti nebyl vzýván Domitianus sám, ale jeho Genius. Domitianus sice ve srovnání s ostatními imperátory tohoto období vyžadoval pro svého Genia pocty větší než bylo obvyklé, ale to nic nemění na pravděpodobnosti faktu, že obětoval-li někdo po válce sarmatské skutečně osobě panovníkové, činil tak jen z vlastní přemíry horlivosti.

Těžiště W-ova přínosu k rozluštění smyslu epigramu spočívá v rozboru druhých čtyř veršů. Tradiční výklad (z jeho hlavních stoupenců uvedme Friedländera) praví, že národ římský staví Domitianovo přinesení vavřínu na Kapitol na roven skutečnému triumfu a že imperátora ctí, jako by byl skutečně triumfoval; proto má princeps věřit v oddanost svého lidu. Tuto interpretaci W. z několika důvodů odmítá a vyslovuje mínění, že se zde pod skrytými triumfy které jsou rovny triumfu skutečnému (hos quoque secretos memoravit Roma triumphos — non minor ista tuae laurea pacis erat), rozumí něci jiného: vycházejí z vazby „credere sibi

de aliqua re“ dovozuje, že „secretus triumphus“, skrytý, domácí triumf, spočívá v projevu principovy velkodušnosti, s níž věře sám sobě o svých blízkých překonal podezření a pomluvy a zprostil obvinění některého ze svých úředníků či tajemníků. Za tento skutek je lidem oslavován, tento skutek je stavěn na roveň slavnému triumfu. Člověka, který byl objektem tohoto principova osvobozujícího aktu, nemůžeme přesně označit. Jistá stopa vede podle svědectví Statiova (Silvae III 3, 168 n.) k jakémusi Claudiovi, Domitianovu tajemníkovi v obchodních věcech, ale jeho osoba po bližším prozkoumání zvláště pro potíže chronologické nevyhovuje.

Většina badatelů považuje ve shodě s celkovým charakterem Martialovy tvorby za vůdčí motiv této básně prázdňé pochlebnictví a lichotky panovníkovi. W. se pokouší najít motivy hlubší — zajímavá je jeho analogie epigramů tohoto druhu se Senekovým spisem De clementia, který právě v době, kdy se Nero obracel ke krutovládě, vyhlašuje jeho laskavost — z důvodů výchovných. Jelikož však W. vidí, že vztah Senekův k Neronovi se po mnohé stránce lišil od vztahu Martialova k Domitianovi, zůstává při vnější analogii, o ztotožnění motivů se nepokouší.

K obecným závěrům autor nedochází — při tak speciální studii to ani nepřichází v úvahu. Úkolu, jež si vytkl, W. bezesporu dosáhl: vracíme-li se po přečtení studie ke komentovanému epigramu, chápeme, že tato báseň o osmi verších za rozbor stojí.

Jana Nechutová

Erik Wistrand: Die Chronologie der Punica des Silius Italicus (Beiträge zur Interpretation der flavischen Literatur). Acta universitatis Gothoburgensis LXX, 1956, 9. Göteborg 1956, str. 65.

Badatel, který věnuje ve svých dílech pozornost interpretaci literatury flavijského období, podává zde svůj pokus o nové datování eposu „Punica“ Siliia Italica.

Seďm kapitol tohoto dílka snaží se uvést chronologii Punik do souladu s dvěma zmínkami o Siliiově díle u Martiala (VII 63 a IV 14), z nichž lze usoudit, že v r. 83 Silius na eposu pracoval a v r. 92 že jej již aspoň částečně publikoval.

V první kapitole rozebírá autor enkomion na Domitiana ve III. knize Punik. Na základě tohoto díla usoudili mnozí badatelé, že kniha nemohla být napsána dříve než v r. 92, kdy Domitianus vítězně dokončil sarmatskou válku. Silius se totiž v příslušném enkomiu zmiňuje o pokošení Sarmatů a doposud vládne takřka všeobecné mínění, že jde o vaticinium ex eventu. W. je naopak toho názoru, že jde o locus communis v celém básnictví této doby — že totiž básníci neopěvovali jen dosažené vítězství, ale že připisovali císařům i vojenské úspěchy, jež mohly být teprve pro budoucnost předpokládány. Dále poukazuje na to, že holdy, složené k počtě císařové v 90. letech (Statius) mají charakter odlišný od oslavných básní Siliiových, jimž však na druhé straně odpovídají svým rázem oslavné verše Martiala a Valeria Flacca, které vznikly v letech osmdesátých. Uzavírá tedy, že III. knihu Punik je možno datovat asi rokem 83.

Druhá kapitola je věnována pokusu o datování čtrnácté knihy Siliiova eposu. Zde je ve v. 680 n. opěván muž, „qui nunc dedit otia mundo“ a který činí přítrž mírovému pustošení světa. W. dovozuje, že těmi, kdo nyní v míru pustoší zemi, jsou míněni správce provincií, a mužem, který dal světu mír a který je v pustošení krotí, že může být myšlen jedině Domitianus. Tuto interpretaci nastínil již L. Legras, odvolává se jako na svého předchůdce na Rupertiho. Neměl však úspěch, neboť jeho interpretace byla zatlačena Bickelem, jenž pokládá za mírového císaře, zde zmiňovaného, Nervu, za pustošitele pak samotného Domitiana. Bickelovu argumentaci W. obrátí a přesvědčivě vyvrací. — Pro chronologii z toho plyne, že čtrnáctý zpěv Punik byl napsán ještě za Domitianovy vlády, a to asi v r. 93.

Ve třetí kapitole se autor pokouší o datování třináctého zpěvu Punik pomocí zmínek